

Holland Festival 1973

**Kamermuziek III
Quartetto Italiano**

Middelburg – Stadhuis
maandag 2 juli 1973 – 20.00 uur
Rotterdam – De Doelen
dinsdag 3 juli 1973 – 20.15 uur
Den Haag – Diligentia
woensdag 4 juli 1973 – 20.15 uur
Amsterdam – Concertgebouw
donderdag 5 juli 1973 – 20.15 uur

Kamermuziek III Quartetto Italiano

Paolo Borciani - viool
Elisa Pegreffo - viool
Piero Farulli - altviool
Franco Rossi - violoncel

Programma

2 en 3 juli

Franz Schubert
1797-1828

Strijkkwartet in Es gr.t., D. 87
(1813)

Allegro moderato
Scherzo : Prestissimo
Adagio
Allegro

Allegro in c kl.t., D. 703 (1820)
'Quartettsatz'

Pauze

Strijkkwartet in d kl.t., D. 810
(1824-26)
'Der Tod und das Mädchen'

Allegro
Andante con moto
Scherzo : Allegro molto
Presto

Programma

4 en 5 juli

Luigi Boccherini
1743-1805

Strijkkwartet in D gr.t., op. 6 nr. 1
(1768?)

Allegro vivace
Adagio
Minuetto in Rondeau : Allegro

Antonín Dvořák
1841-1904

Strijkkwartet in F gr.t., op. 96
(1893)
'Negerkwartet'

Allegro ma non troppo
Lento
Molto vivace
Finale : Vivace ma non troppo

Pauze

Robert Schumann
1810-1856

Strijkkwartet in A gr.t., op. 41 nr. 3
(1842)

Andante espressivo - Allegro
molto moderato
Assai agitato
Adagio molto
Finale : Allegro molto vivace

Schuberts strijkkwartetten

Met het voorbeeld van Haydns kwartetten op. 33 (de Russische), van Mozarts aan Haydn opgedragen kwartetten en van Beethovens opus 18 voor ogen, moet het voor een jong componist in het begin van de vorige eeuw wel een grote uitdaging geweest zijn, zich aan een strijkkwartet te wagen. Schubert was ongeveer 13 jaar toen hij die uitdaging aannam: zijn eerste poging op dit gebied staat in de werkcatalogus van Deutsch geregistreerd onder nr. 2. Behalve dit werk, dat fragment bleef, kennen we nog vier andere, onvoltooide kwartetten van Schubert, twaalf volledige en een aantal kleinere fragmenten. Schuberts laatste kwartet dateert uit de zomer van 1826. De enorme ontwikkeling die hij in die 16 jaar maakte, wordt aan de hand van de werken die heden op het programma staan, duidelijk gedemonstreerd. Het kwartet in Es gr.t. (1813) sluit stilistisch geheel bij Haydn aan. Interessant is dat Schubert een duidelijke poging doet, zijn rijke fantasie binnen de perken te houden: alle vier de delen gaan van hetzelfde kernmotief uit en alle delen staan in dezelfde toonsoort.

Zeven jaar later, in december 1820, begon Schubert aan een kwartet in c kl.t. Wat ervan voltooid werd is bekend onder de naam 'Quartettsatz.' Luisterend naar dit uiterst geconcentreerde stuk muziek, kan men zich ervan bewust worden, hoezeer het te betreuren is, dat dit kwartet niet voltooid werd; van een Andante in As zijn 41 maten tot ons gekomen, van andere delen helemaal niets.

Toen Schubert zijn kwartet in d kl.t. schreef (1824-26), was hij als componist zozeer gerijpt, dat hij zich de beperkingen van 1813 niet meer behoefde op te leggen. Ook in de langste stukken had hij genoeg nieuws te vertellen om de aandacht gespannen te houden. Het kwartet in d kl.t. is een uitermate dramatisch werk, vol verrassende harmonische en melodische wendingen, maar tegelijkertijd opgebouwd uit een klein aantal motiefkernen, die bovendien nog onderling verwant zijn: de nog steeds voorkomende opvatting dat Schubert zich vooral door zijn fantasie liet drijven en weinig vormgevoel had, wordt hier op 'klinkende' wijze geïllustreerd.

De bijnaam 'Der Tod und das Mädchen' dankt het kwartet aan het tweede deel, een reeks variaties op een thema, ontleend aan het in 1817 gecomponeerde lied met dezelfde titel (tekst van Matthias Claudius).

Marius Flothuis

Luigi Boccherini: Strijkkwartet in D gr.t., op. 6 nr. 1

Luigi Boccherini werd in Lucca (Italië) geboren van een contrabassist, en studeerde in Rome compositie en violoncel. Zijn naam kreeg voor het eerst bekendheid in Parijs toen hij optrad als cellist op een Concert spirituel. In 1768 vertrok hij naar Spanje, waar hij een aanstelling kreeg aan het hof, en in hoog aanzien stond. Vanaf 1797 daalt echter de belangstelling voor hem en zijn werk, en bovendien gaat zijn gezondheid achteruit. Niettemin blijft hij componeren en zijn werken worden o.a. uitgegeven bij Pleyel in Parijs en Artaria in Wenen. In 1805 overlijdt hij, 62 jaar oud.

Boccherini is een op zichzelf staand fenomeen; duidelijke invloeden van een bepaalde school zijn in zijn oeuvre moeilijk aan te wijzen, hoewel hij werd opgeleid in de school van Tartini en zeker bekend was met Haydns werken — twee, in die tijd de kamermuziek in hoge mate beheersende polen.

Een opvallende eigenaardigheid van dit kwartet op. 6 nr. 1 is het laatste deel: een menuet — het middendeel bij uitstek bij de klassieken. Boccherini voegt evenwel de aanwijzing 'en rondeau' toe, en een rondo is zeer gebruikelijk als laatste deel.

Quartetto Italiano

Antonín Dvorák : Strijkkwartet in F gr.t., op. 96

Op middelbare leeftijd vertoefde de Tsjechische componist Dvorák enige tijd in Amerika, en, groot volksliedliefhebber als hij was, liet hij zich niet de gelegenheid ontgaan om de volksmuziek uit de Nieuwe Wereld te leren kennen, welke in hoofdzaak afkomstig was van de Indianen en de negers. In drie van zijn composities : de Vijfde symfonie ('Uit de Nieuwe Wereld'), het Strijkkwartet op. 96 en het Strijkkwintet op. 97, komt men van deze volksliedstudie rechtstreekse bewijzen tegen. Dat hij in deze composities bestaande neger- of Indiaanse melodieën had gebruikt, werd door Dvorák beslist ontkend. Hij nam het karakter en het 'type' van de volksliederen in zich op, maar voor het overige was de thematiek van eigen vinding. Het Strijkkwartet op. 96 wordt dan ook ten onrechte als 'Negerkwartet' betiteld : er komen geen oorspronkelijke negermelodieën in voor, maar wel bezitten de thema's een inslag van plantage-liederen. Dit blijkt niet alleen uit de ritmische tekening, maar ook uit de pentatonische melodiebouw. Vrijwel alle thema's uit het Strijkkwartet zijn gebouwd op een reeks van vijf tonen, waarbij halve toonschreden vermeden worden. Het hoofdthema van het eerste deel, dat door de altviol gespeeld wordt, levert hiervan al direct een voorbeeld. Ook het tweede thema is pentatonisch gebouwd, evenals het hoofdthema van het tweede deel, de kop van het Scherzo-thema en het thema van de Finale.

Dvorák had de schetsen van dit kwartet binnen enkele dagen gereed (8-10 juli 1893). Hij componeerde het stuk in het dorpje Spillville, waar hij zich 's zomers graag terugtrok.

W. P.

Schumann : Strijkkwartet in A gr.t., op. 41 nr. 3

Schumann heeft zijn drie Strijkkwartetten opus 41 vrijwel onmiddellijk na elkaar gecomponeerd. Hij stond toen op het hoogtepunt van zijn schepend vermogen en had een diepgaande studie gemaakt van Beethovens strijkkwartetten, doch hoewel hij daar in technisch opzicht veel van geleerd had, schreef hij deze aan Felix Mendelssohn-Bartholdy opgedragen kwartetten toch geheel uit zijn eigen romantische natuur. Aan het eerste deel van het Derde strijkkwartet gaat een korte inleiding vooraf, waarin door de dalende kwint in de eerste viool het hoofdthema van het Allegro reeds wordt aangekondigd. Het akkoord waarmee de inleiding begint, speelt in het werk een belangrijke rol. Men zal het ook terugvinden aan het begin van de finale. Het eerste Allegro-thema bestaat uit twee bestanddelen : de dalende kwint en een zich in passagespel voortbewegende, lichte melodie, welke beide elementen straks de doorwerking zullen gaan beheersen. Bij dit hoofdthema staat de indicatie 'sempre teneramente' (met tederheid te spelen). Deze delicate toon kenmerkt ook het tweede thema, dat in een hoge ligging door de violoncel wordt geïntroduceerd, begeleid door 'naslaande' akkoorden der andere instrumenten. Ook in dit tweede thema wordt het melodische karakter door de dalende kwintfiguur bepaald. Het tweede deel in fis klein is als een Scherzo te beschouwen. Het is geschreven op een zwevend thema, dat viermaal wordt gevarieerd.

Het uitvoerige Adagio molto in D gr.t. begint in een rustige verheven sfeer. Tijdens de tweede thematische episode treedt in de partij van de tweede viool een gepunteerd ritme in, dat ook tijdens de geresigioneerde slotmaten zijn invloed blijft doen gelden. Het slotdeel is een rondo, waarvan het thema met de opvallende syncope van een driftige vrolijkheid is. Er komt bij wijze van alternatief een 'Quasi Trio' in voor, dat in F staat. Via a klein wordt de hoofdtoonsoort A gr.t. wederom bereikt.

W. P.